D·N 13/5 1952

Tyskarna och nationalismen

Under de sju åren sedan krigets slut har rapporter om nynazism eller nynationalism i Tyskland överflödat i världspressen. Man har, helt naturligt, tolkat uttalanden, åtgärder och rörelser med nationalistisk anstrykning som bevis på att tyskarna i grunden präglas av den anda som gjorde nazismen så avskyvärd.

"Deutschland, Deutschland über alles" återinförs som nationalsång, tyska tidskrifter innehåller — såsom Dagens Nyheters korrespondent i en intressant artikelserie uppvisat — välvilliga berättelser om de nazistiska ledarna, Hitlergeneraler uppträder som propagandister, det tyska utrikesdepartementet fylles av män från den störtade regimens tid; visar inte detta, för att blott nämna några saker från den senaste tiden, att tyskarna "är sig lika", att en aggressiv nationalism sjär redo bakom demokratins fasad?

Om man närmare prövar vad som skett och sker, blir emellertid denna pessimistiska slutsats inte lika självfallen. Först och främst bör ihågkommas att utslagen av nationalism nu är sensationer och därför nyheter; under republiken får vi lätt höra alltför mycket om extremisternas aktioner, såsom vi under Hitlertiden hörde alltför mycket om Görings gemytlighet och gifternål, om glansen vid de olympiska spelen i Berlin och om nazismens avskaffande av arbetslösheten. Och de bilder som tecknas blir gärna ensidiga och i varje fall missvisande. Det finns mycket av betänklig propaganda i tyska tidskrifter, men också många tidskrifter som serverar motpropaganda; huvudredaktören för Telegraph i Berlin, Arno Scholtz, påpekade för några dagar sedan i en intervju att liberala reagerat mot de nazistvänliga skildringarna och att dessa under de senaste månaderna blivit mindre vanliga. "Deutschland, Deutschland über alles" är utan tvivel nationalistisk — liksom "Rule Britannia", "The starspangled banner" och de flesta mer eller mindre officiella nationalsånger —, men det är absurt att i denna Weimarrepublikens sång se ett uttryck för expansionsvilja och krigshets. I den tyska förvaltningen sitter till och med åtminstone som var verksamma under nazismen — liksom i många fall under Weimarregimen och till och med under kejsardömet —, men detta är i huvudsak blott en konsekvens av att tjänstemännen böjt sig för de växlande politiska maktbavarnas; hur starkt motståndet mot Hitler är företrätt inom representationerna har tidigare klarlagts i denna tidning. Framför allt: program och val visar att rörelser som imiterar eller liknar nazismen inte vunnit avsevärt stöd bland de tyska väljarna.

Men visst är uttryck för nationell självhärdelse vanliga, inte minst inom den socialdemokratiska opposition som driver på regeringen i dess åtgärder för vinnandet av största möjliga självständighet. Visst är dessa uttryck ofta överdrivet skarpa, även om sällan så skarpa som hos MacArthur och hans följe eller hos de Gaulle och de franska kommunisterna, för att inte tala om den officiella ryska ideologin. Man måste se uttrycken för nationalism i Tyskland mot bakgrunden av en ockupationspolitik som, vad Västtyskland beträffar, i stort sett varit framgångsrik, men vars felgrepp och inkonsekvenser är uppenbara. Viktiga delar av den tyska industrin har demonterats — mitt under detta förståelsevärt ändras den politiska linjen, och man övergår till att yrka på upprustning. Denazifieringen bedrevs till en början med urskillningslös hårdhet — och plötsligt får västmakterna behov av ett starkt Tyskland och därmed bland annat av generaler som vunnit erfarenhet i kampen mot segrarna. Tysk enhet uppmuntras, men fransmännen vill inte släppa Saar. I fråga om hotell, restauranger och järnvägar har ett slags segregationssystem tillämpats — inte olikt de amerikanska sydstaternas —, och nu skall det folk som så behandlats bli ockupanternas bundsförvant. Vad som här skett är väl förståeligt, och de enskilda fakerna i förloppet tyder på i det hela rimliga med hänsyn till de snabba förändringarna i läget — men man bör också förstå de tyska attityderna.

*

En helt annan frågeställning är emellertid väsentlig. Nationalism i form av stolthet, självhävdelse och självständighetskrav finns överallt; det kan bekläggas men inte bestridas. Har då tyskarna, främst genom nazismens illgärningar, förverkat sin rätt till denna känsla? Ja, det tycks vara en ganska spridd uppfattning. Man brännmärker tyska uttalanden och åtgärder, medan motsvarande uttalanden och åtgärder i andra länder anses berättigade eller i varje fall helt naturliga. Bakom denna ofta nästan omedvetna hållning till Tyskland ligger tanken att tyskarna bör för kännas och bekänna sin skuld, borde bo om förlåtelse i stället för att begära självständighet och likställighet.

Det är en lika inkonsekvent som psykologiskt ohållbar ståndpunkt. Så kommer aldrig ett folk, och så kräver man eljest aldrig att ett folk skall känna. Vem gör exempelvis de ryska människorna i gemen ansvariga för den kommunistiska regimens förtryck och aggressioner? Vem räknar med att ryssarna skulle gå med en lättad skuldkänsla, som vid den härskande regimens fall bleve bestämmande för deras hållning och handlingar? På sin höjd kan ett fåtal särskilt insiktsfulla och känsliga inom en nation vara bärare av sådana samvetskval, en sådan oro inför historiens dom.

Men för det stora flertalet tyskar är det — alldeles bortsett från nu berörda realiteter — sakligt naturligt att inte känna ett sådant ansvar. Endast en liten del av den minoritet som vid fria val röstade för Hitler redde eller anade vad som komma skulle — och i andra länder var man i stort sett lika ovetande. Endast en del önskade krig 1939. Den stora massan var här liksom i andra diktaturer nedskag, efter hand genom mörkläggning och propaganda villiga eller villjelösa redskap för härskarna. Obyggelighetena i koncentrationslägren var inte kända för gemene man. Den engelske secret service-mannen kapten Payne Best satt i fem och ett halvt år i sådana läger; han betygar (The Venlo Incident) att han själv inte visste mycket om vad som hände kring honom och att detta var för att bevara ovetenskapen. Och vi räknar med att ryssarna skulle gå med en lättad skuldkänsla, som vid den härskande regimens fall bleve bestämmande för deras hållning och handlingar? På sin höjd kan ett fåtal särskilt insiktsfulla och känsliga inom en nation vara bärare av sådana samvetskval, en sådan oro inför historiens dom.

Men för det stora flertalet tyskar är det — alldeles bortsett från nu berörda realiteter — sakligt naturligt att inte känna ett sådant ansvar. Endast en inte tagit ställning till själva saksfrågan. Frågan har tidigare varit en annan: huruvida politiskt sett — det har talats om riskerna för ett statligt Gallupmonopol och faran av att institutet kan bli ett instrument för politiska syften. Denna kritik har skjutit över målet, den har också fått vika för insikten om att andra bedömningsgrunder bör vara avgörande. En vetenskapligt uppbyggd institution knuten till statistiska centralbyrån får som främsta uppgift att skapa för ett representativt urvalsmaterial, som gör det möjligt att genom intervjuer beröra samhällskunskapen på skilda områden.

I vissa fall kan dylika undersökningar få direkt ekonomisk betydelse — det gäller t. ex. de mycket svåra arbetskostnadsberäkningarna inom jordbruket, där stickprovsundersökningar på ett nyligt sätt kan kompletteras bokföringsmaterialet. Socialstyrelsens konsumtionsundersökningar har ju också stor ekonomisk betydelse i den mån de influerar på index. Under alla förhållanden torde de pengar som läggs ner på en intervjuorganisation visa sig räntabla. Regeringen borde ha lätt att övertyga riksdagen om nyttan av en sådan investering.

Statlig Gallup behövs

Behovet av en statlig intervjuorganisation för stickprovsundersökningar har blivit allmänna påtagligt under senare år, inte minst i samband med vissa kommittéutredningar på det socialpolitiska planet — det räcker med att nämna nykterhetsoch ungdomsvårdsutredningarna. För staten blir det ganska dyrbart om man varje gång skall improvisera den apparat som behövs för intervjuundersökningar. Flera av verken, t. ex. socialstyrelsen, har ett kontinuerligt och väsande behov av sådana undersökningar, detsamma gäller om åtskilliga vetenskapliga forskningsinstitutioner. Statistiska centralbyrån har gjort en inventering som visar att det finns gott om arbetsuppgifter för ett statligt Gallupinstitut (en popular men kanske inte helt korrekt beteckning).

Att ett dylikt bör begränsa sin verksamhet till rent statliga uppgifter och inte åta sig kommersiella uppdrag framhöll överdirektör Karin Kock som något självklart då hon i en föreläsning redogjorde för det förberedelsearbete till en intervjuorganisation som pågår inom statistiska centralbyrån. Riksdagen har beviljat medel till förundersökningar, men har

Planer utarbetas för statlig Gallup

Ett statligt Gallupinstitut skulle få stor praktisk betydelse för vuxna kommittéer och forskningsinstitutioner, däremot skulle det icke tas i bruk för kommersiella undersökningar, framhöll överdirektör Karin Kock vid en högskoleföreläsning på måndagen. Statistiska centralbyrån utreder f. n. förutsättningarna för en intervjuorganisation knuten till byrån.

Särskilt viktigt är att få fram lämpliga undersökningsmetoder. Inom centralbyrån har man tänkt sig att ett antal församlingar skulle utgöra de primära urvalsenheterna. Med ledning av 1945 och 1950 års folkräkningar sammanställdes önskade data som åldersfördelning, socialgruppering osv. för dessa enheter. Meningen är att göra ett stratifierat urval och kombinera flera församlingar till likartade områden, s. k. strator — maximalt 75 strator, varav av ett 15-tal städer. Avsikten är att koncentrera undersökningarna till begränsade geografiska områden för att få så låga kostnader som möjligt.

Vad filtorganisationen beträffar skulle det finnas två intervjuare i var och en av de utvalda församlingarna. Vidare skulle ett antal kontaktmän finnas på fältet för att följa arbetet och även ombesörja utbildningen av intervjuare. Båda uppgifterna skulle bli deltidsarbete, meningen är inte att inrätta nya befattningar för statstjänstemän.

Fördelarna är stora med en sådan organisation. Man slipper att för varje undersökning göra ett nytt urval, de fasta kostnaderna kan slås ut på ett stort antal undersökningar. Vidare får man en ständ stab av intervjuare, vilket ger bättre garanti för ett tillförlitligt resultat. Organisationen bör växa fram så småningom, av betydelse är att man kan bygga på erfarenheterna från andra länder, särskilt USA och England.

Tog studenten trots handicap

Den tredje blinda studentskan i Sverige utexaminerades på måndagen, då Johanna Schwarz, dotter till den svenske blindstenografins skapare, jur. dr Ernst Schwarz, tog studenten i Flickläroverket vid Sveaplan. Hon var uppe i franska, latin, historia och filosofi och fick fina betyg i alla ämnen, trots sitt handicap.

Många av skolans läroböcker finns på blindskrift, och de läxor Johanna Schwarz inte kunnat läsa själv har hennes mor läst högt för henne. Under lektionerna har hon gjort anteckningar på en tystgående blindstenografimaskin, och skolarbetningarna har utförts i enskild sal med hjälp av blindskriftsmaskin. Nu tänker den glada och energiska studentskan försöka få en kontorsplats där hon får användning för sina språkkunskaper. Sin fritid ägnar hon åt skidlingshoppen modellering.

Måndagens studenter:

Östra real: Fyrårig gymnasiet, ring L IV: Tord Bergstedt, Astor Carlsg. Olof Enell, Christer Hedberg, Dagmar von Hofsten, Folke Josephson, Ulla Lagerlöf, Ingrid Lundquist, Ake Nordander, Per Olvan Tronsmo och Hans-Jacob Wærn; ring II IV:a: Claes Hammarsjö, Bertil Hallsberg, Lars Jonsson, Bo Lund, William Robinson, Fredrik Sjöstad och Lennart Ahgren; ring II IV b: Arne Andrè, Stig Berglöf, Siv Engström, Herman Jonsson-son, Hugo Stenbeck, Per Magnus Gi son Sundström, Göran Jallfors och Bertil Olson af Sicard.

Norra real: Fyrårig gymnasiet; Ring L IV: Gunvor Ekman, Gerd Faxelius, Kerstin Geijbarr, Kjerstin Groth, Rose-Marie Hagelcron, Gunilla Hilsdotter Lindqvist, Ulla Runborg, Kerstin Sverén och Alice Winkler; ring II IV: Barbro Hasselquist, Birgitta Hägerman, Gunnel Magnusson, Ragnhild Nilsson, Britt-Marie Svinhufvud och Ulla Ahgren.

Tredje gymnasiet, Ring L III: Margareta Ekmanner, Ingegerd Lundqvist, Ulla Sjöstrand, Ingrid Sjöqvist, Ingu-Britt Stenfors och Birgitta Wetergren.

Enskede läroverk: Fyrårigs gymnasiet, ring L IV: Anders Palm, Björn Sjögren, Håkan Skeppström, Stenbergsverg, Karl Wennberg, Ulla Bergsell, Ulla Johansson, Birgitta Malmberg, Marianne Pernlund och Hjördis Wallin; ring II IV: Curt Görsner, Lennart Hedlund, Bernt Holmgren, Roland Klang, Tony Lenard, Hans Lidman, Olov Malmqvist, Kevat, Björnö, Per Mjörnö, Georg Neumann, Bertil Nilsmo och Jan Thörnqvist, Gerd Flink, Ingun Lindberg och Lillebil Sjögren.

Nya högre: Fyrårig gymnasiet, ring L IV: Ingrid Andersson, Ingrid Bergström, Ingrid Bjurström, Ingrid Ekstrand, Ingrid Hedlund, Ingrid Lindell, Ingrid Lundgren, Ingrid Nilsson, Ingrid Nordström, Ingrid Sandberg, Ingrid Sjöberg, Ingrid Sjöstrand, Ingrid Wallin, Ingrid Wiklund, Ingrid Åkerlund, Ingrid Öhman, Ingrid Östlund, Ingrid Östman, Ingrid Öström, Ingrid Åberg, Ingrid Åkerlund, Ingrid Öhman, Ingrid Östlund, Ingrid Östman, Ingrid Öström, Ingrid Åberg, Ingrid Åkerlund, Ingrid Öhman, Ingrid Östlund, Ingrid Östman, Ingrid Öström, Ingrid Åberg.

Realläroverket: Folke Härnvall, Lars Malmo, Södermanlands län, Hans Lidder, Lidingö, Lars Nilsson, Norrbärke, Hasparbergs län, Lennart Petersson, Nyköping-Årdinghus, Rolf Rosenberg, Göteborg, och Lars Wohlfahrt, Borlänge.

Högre läroverket vid Norrtull: Stockholm: Magnus Ahlbom, Mårten Ingemar Lidell, Lysekil, Carl-Henrik Wingvist, Danderyd, Karin Bonnier-Tross, Bodil Brolin, Pleo, Marie-Louise Ekblad, Stockholm, och Inez Hauteredahl, Sigtuna.

Realläroverket: Folke Härnvall, Lars Malmo, Södermanlands län, Hans Lidder, Lidingö, Lars Nilsson, Norrbärke, Hasparbergs län